

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Zjawisko NEET na europejskim rynku pracy — zarys problemu

Author: Rafał Muster

Citation style: Muster Rafał. (2020). Zjawisko NEET na europejskim rynku pracy — zarys problemu. "Górnośląskie Studia Socjologiczne. Seria Nowa", (2020), T. 11, s. 134-148. DOI: 10.31261/GSS_SN.2020.11.09

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Rafał Muster

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0001-8255-7803>

Zjawisko NEET na europejskim rynku pracy — zarys problemu

Abstract: The article describes the phenomenon of NEETs (young people not in employment, education or training) in the European labour market. The focus of the article is on the presentation of Eurostat statistical data. It shows the dynamics of change in the population share of young people meeting all of the three conditions: they are not gainfully employed, enrolled at any kind of education institution, and do not gain work experience as trainees or interns.

Available quantitative data shows the scale of this unfavourable social phenomenon in the years 2006—2015 within the area of the European Union. The scale of the NEETs phenomenon was visible before, during, and after the recent economic crisis. Due to the lack of unambiguous defining framework — referring to the age limits of persons included in the NEETs category — the scale of this phenomenon, based on Eurostat’s analyses, was presented in reference to broader perspective: 15—34 years, and then among people aged 18—24. Not only does the article indicate a number of adverse consequences of this phenomenon, but also delineates recommendations whose implementation could contribute to curbing it.

Key words: NEET, youth, labor market, professionally inactive, unemployment

Wstęp

Młodzież jako kategoria socjologiczna od dziesięcioleci jest przedmiotem badań socjologów. W Polsce badania nad młodzieżą realizowali m.in.: S. Nowak (red., 1989), H. Świda-Ziemba (2005), K. Koseła (red., 1999), M. Niezgodą (2014), K. Szafraniec (2010), J. Mariański (1995), B. Fatyga (2001). Jedną z subdyscyplin socjologicznych jest socjologia młodzieży i edukacji, a w ramach Polskiego Towarzystwa Socjologicznego funkcjonuje oddzielna sekcja pod taką

samą nazwą. Jednakże szczególnie na krajowym rynku pracy odczuwa się deficyt analiz i publikacji odnoszących się wprost do zjawiska bierności edukacyjnej i zawodowej młodzieży. Realizowane do tej pory badania nad zjawiskiem NEET w Polsce były próbą analizy tego zagadnienia na poziomie poszczególnych województw, nie miały charakteru badań ogólnopolskich¹.

Tymczasem jednym z problemów europejskiego i polskiego rynku pracy jest utrzymujący się na relatywnie wysokim poziomie udział młodych osób, które nie pracują, nie uczą się i nie podnoszą kwalifikacji zawodowych. Osoby te — zaliczane do kategorii NEET (ang. *not in employment, education and training*), zgodnie z anglosaskim rozumieniem tego terminu jednocześnie spełniają trzy warunki: nie pracują, nie uczą się w systemie szkolnym ani nie uczestniczą w kursach lub szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe. Pojęcie NEET, jak czytamy w literaturze przedmiotu, „po raz pierwszy zostało użyte w 1999 roku w brytyjskim raporcie rządowym, zatytułowanym *Bridging the Gap*, w kontekście ukazania sytuacji młodzieży między 16. a 18. rokiem życia, która przez przynajmniej 6 miesięcy ani się nie uczyła, ani nie pracowała, ani nie uczestniczyła w jakimkolwiek kursie autoformacyjnym czy doskonalącym” (Szczęśniak, Rondón, 2011, s. 242). Kategorię młodych osób, które nie uczą się, nie podnoszą kwalifikacji i nie pracują, określa się również jako „pokolenie ani-ani, które nawiązuje do hiszpańskiej generacji *ni-ni* i włoskiej *ne-ne*” (Szczęśniak, Rondón, 2011, s. 242).

Badania empiryczne wskazują, że kategoria NEET jest bardzo niejednorodna. W literaturze przedmiotu wyróżnia się pięć następujących kategorii osób zaliczanych do NEET (*NEETs — Young...*, 2012, s. 24—25):

- bezrobotni (*the conventionally unemployed*) — zdecydowanie jest to grupa najliczniejsza, którą stanowią bezrobotni krótko- i długoterminowo;
- niezdolni z różnych przyczyn do podjęcia aktywności w sferze pracy lub nauki (*the unavailable*) — młodzi chorzy, niepełnosprawni i opiekunowie ze zobowiązaniami rodzinnymi;
- niezaangażowani (*the disengaged*) — zniechęceni byli pracownicy lub bezrobotni, ale także młodzi prowadzący aspołeczny tryb życia;
- poszukujący/oczekujący (*the opportunity-seekers*) — młodzi aktywnie poszukujący pracy lub szkoleń, nie jakichkolwiek, lecz odpowiadających ich pozycji, umiejętnościom, aspiracjom zawodowym;
- dobrowolni NEET (*voluntary NEETs*) — ta szczególna grupa obejmuje osoby zaangażowane w inne aktywności, np. sztukę, muzykę, podróże, różne aspekty samodoskonalenia.

Z racji dużego stopnia heterogeniczności tej kategorii społecznej bardzo utrudnione jest prowadzenie badań empirycznych nad niepokojącym zjawiskiem bierności zawodowej i edukacyjnej młodzieży. W określeniach definicyjnych NEET

¹ Jako przykłady raportów z badań nad zjawiskiem NEET na wojewódzkich rynkach pracy można wskazać: *Możliwości i ograniczenia osób młodych na wielkopolskim rynku pracy* (Poznań 2015); *Osoby młode z grupy NEET w województwie śląskim — diagnoza oraz możliwe kierunki działania* (Katowice 2016); E. Rollnik-Sadowska: *Model wsparcia osób z grupy NEET w województwie podlaskim* (Białystok 2017).

oraz w badaniach nad tym niepokojącym zjawiskiem społecznym generalnie nie spotykamy się także z jednoznacznym wskazywaniem przedziału wieku osób zaliczanych do tej kategorii. Najczęściej przyjmuje się, że zjawisko to dotyczy osób młodych, które nie przekroczyły 30. roku życia. Jednakże dostępne dane empiryczne na podstawie badań Eurostatu pozwalają analizować skalę tego zjawiska w różnych przedziałach wieku. Dlatego też przy odwoływaniu się do wyników badań empirycznych prezentowanych w artykule przedstawiono próbę oszacowania zjawiska NEET wśród osób z różnych przedziałów wiekowych. Dla porównania ukazano udział NEET w populacji 15—24 lat, a także wśród osób w wieku 15—34 lat. W tekście dokonano próby ukazania skali zjawiska w przestrzeni europejskiego rynku pracy, bazując na dostępnych danych statystycznych.

Zjawisko NEET na europejskim rynku pracy

Badania empiryczne nad problemem bierności zawodowo-edukacyjnej młodych osób na europejskim rynku pracy od lat prowadzi Eurostat — analizując to zjawisko również przez agregowanie danych na poziom podregionów, schodząc na poziom jednostek terytorialnych NUTS 2, które są, mówiąc w pewnym uproszczeniu, odpowiednikami naszych województw.

Niewątpliwie nie jest łatwo w badaniach empirycznych diagnozować natężenie zjawiska udziału osób należących do kategorii NEET, co wynika m.in. z faktu, że istotna część spośród tych osób nie figuruje w oficjalnych statystykach i rejestrach. Do tej kategorii zaliczymy osoby posiadające status bezrobotnego, które nie są zainteresowane jakkolwiek aktywnością zawodową i edukacyjną, często pochodzące ze środowisk dysfunkcyjnych, których rodzice długotrwale pozostają bez pracy. Do NEET zaliczymy zarówno te osoby, które są bierne zawodowo, będąc na utrzymaniu rodziców, jak i te osoby, które — ze względów np. kulturowych bądź religijnych — nie podejmują pracy i nie kontynuują edukacji. W tym miejscu można wskazać chociażby na kobiety, które zajmują się gospodarstwem domowym. Z taką sytuacją ciągle się spotykamy — oczywiście o wiele rzadziej w porównaniu z sytuacją sprzed kilkudziesięciu lat — w środowiskach tradycyjnych robotniczych i rolniczych. Jednakże do kategorii NEET — co należy wyraźnie podkreślić — zaliczymy również osoby mające rzeczywiste problemy ze znalezieniem pracy.

W tabeli 1 przedstawiono dynamikę zmiany tego zjawiska w latach 2006—2015 na obszarze europejskiego rynku pracy. Dane dotyczą osób w wieku 15—34 lat, które nie pracują, nie uczą się ani nie uczestniczą w kursach, szkoleniach. Dzięki zaprezentowaniu zjawiska w większym przedziale czasowym ukazano trendy następujących zmian.

Tabela 1

Udział osób w wieku 15—34 lat zaliczanych do kategorii NEET na europejskim rynku pracy w latach 2006—2015 (w %)

Kraje	Lata											
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2006—2015	
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Kraje strefy Euro (19 krajów)	14,9	14,3	14,4	16,2	16,6	16,7	17,3	17,5	17,1	16,6	+11,4	
Unia Europejska (28 krajów)	15,2	14,4	14,2	15,9	16,4	16,6	17,1	17,2	16,6	16,1	+5,9	
Macedonia	45,9	40,2	38,5	35,6	34,3	33,8	33,9	33,1	33,9	33,9	-26,1	
Grecja	17,2	17,1	16,6	17,5	20,4	25,0	29,1	30,8	29,5	27,1	+57,6	
Włochy	20,3	19,9	20,3	21,8	23,3	23,7	24,8	27,2	27,4	26,9	+32,5	
Bulgaria	23,8	20,2	18,5	20,8	24,0	25,6	25,4	26,1	24,7	23,0	-3,4	
Chorwacja	17,1	15,4	14,1	15,3	18,2	20,4	21,7	23,2	22,2	21,2	+24,0	
Rumunia	16,9	15,6	14,1	16,2	19,2	20,0	20,1	20,5	20,0	21,1	+24,9	
Hiszpania	14,1	13,8	16,0	20,7	20,9	21,7	23,6	24,0	22,4	20,9	+48,2	
Słowacja	19,3	18,3	16,8	18,8	20,9	20,9	21,2	21,5	21,4	19,9	+3,1	
Cypr	12,0	10,7	10,8	11,7	12,9	15,0	17,4	20,3	19,5	18,7	+55,8	
Irlandia	12,6	13,3	17,0	21,0	22,0	22,8	22,1	20,0	18,9	17,6	+39,7	
Węgry	18,2	18,0	18,5	20,5	20,6	20,2	20,9	20,4	18,1	16,9	-7,1	
Polska	18,0	15,7	14,2	15,1	15,9	16,4	16,9	17,4	16,7	15,8	-12,2	
Belgia	13,6	13,8	12,5	13,7	13,7	14,5	15,1	15,6	14,8	15,5	+14,0	
Francja	14,6	13,8	13,3	15,3	15,4	15,6	16,1	14,8	15,2	15,8	+8,2	
Republika Czeska	15,7	14,2	13,8	15,7	15,7	15,0	15,8	15,6	15,0	14,9	-5,1	
Łotwa	14,7	14,5	14,7	21,6	21,4	20,2	18,2	16,3	16,6	14,7	0,0	
Portugalia	12,4	13,2	12,2	13,1	14,2	14,2	16,6	17,1	15,2	13,5	+8,9	

R. Muster: Zawisko NEET na europejskim rynku pracy — zarys problemu

cd. tab. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Estonia	11,7	12,4	12,3	19,2	19,4	16,6	16,5	15,3	15,2	13,3	+13,7
Wielka Brytania	9,2	13,6	13,7	15,0	15,2	15,8	15,5	15,0	13,7	13,3	+44,6
Malta	17,2	16,8	14,7	15,3	14,9	14,2	14,1	13,7	13,6	13,1	-23,8
Finlandia	10,4	9,3	9,8	11,9	11,5	11,1	11,5	12,1	12,9	13,1	+26,0
Litwa	11,8	11,2	13,0	16,5	18,4	16,1	15,3	14,1	13,5	12,6	+6,8
Słowenia	9,2	8,1	7,4	9,2	9,6	9,6	11,8	13,2	13,6	12,5	+35,9
Niemcy	14,4	13,2	12,7	13,0	12,5	11,3	10,9	10,4	10,4	10,2	-29,2
Austria	10,9	10,6	9,9	10,4	10,2	9,6	9,0	9,8	10,0	9,9	-9,2
Dania	5,4	6,0	5,7	7,1	8,0	8,4	8,7	8,2	8,1	8,4	+55,5
Luxemburg	8,9	8,7	10,0	8,6	7,7	7,4	8,4	8,5	8,1	8,4	-5,6
Norwegia	7,2	6,6	5,9	6,8	7,6	7,4	7,2	7,5	7,9	8,1	+12,5
Holandia	6,9	6,1	5,6	6,1	6,7	7,0	7,7	8,8	8,8	8,1	+17,4
Szwajcaria	9,2	8,3	7,7	9,3	8,7	8,5	8,5	8,5	8,3	8,0	-13,0
Szwecja	9,4	7,8	7,9	9,7	8,3	7,9	8,3	7,9	7,7	7,4	-21,3
Islandia	5,4	5,3	6,1	10,3	10,5	8,3	7,4	7,3	7,3	5,8	+7,4

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_1fsc_20&lang=en [dostęp: 20.09.2017]

Jak wynika z analizy danych zastanych, w okresie 10 lat (2006—2015) udział wśród osób w wieku 15—34 lat tych młodych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie podnoszą kwalifikacji zawodowych na obszarze Unii Europejskiej, zwiększył się z poziomu 15,2 do 16,1% (zatem o 5,9% — odnosząc poziom 15,2% do poziomu 16,1%). Jednakże należy podkreślić, że w okresie ostatnich lat (od 2012 roku) obserwujemy tendencję spadkową tego wyjątkowo niekorzystnego zjawiska społecznego dotyczącego braku aktywizacji zawodowej i edukacyjno-szkoleniowej młodego pokolenia. Warto w tym miejscu odnotować, że w analogicznym okresie (2006—2015) dwukrotnie wyższy przyrost udziału NEET odnotowano w krajach strefy EURO w porównaniu do obszaru Unii Europejskiej. Większy poziom integracji tych krajów europejskich, w których obowiązuje wspólna waluta, może być czynnikiem sprzyjającym pogłębieniu się niekorzystnych skutków kryzysu gospodarczego.

Analizując dostępne dane statystyczne można zauważyć, że największy udział w populacji osób pomiędzy 15. a 34. rokiem życia zaliczanych do kategorii NEET, bo przekraczający aż 20%, odnotowywany jest w Macedonii (33,9%), Grecji (27,1%), Włoszech (26,9%), Bułgarii (23,0%), Chorwacji (21,2%), Rumunii (21,1%) i Hiszpanii (20,9%).

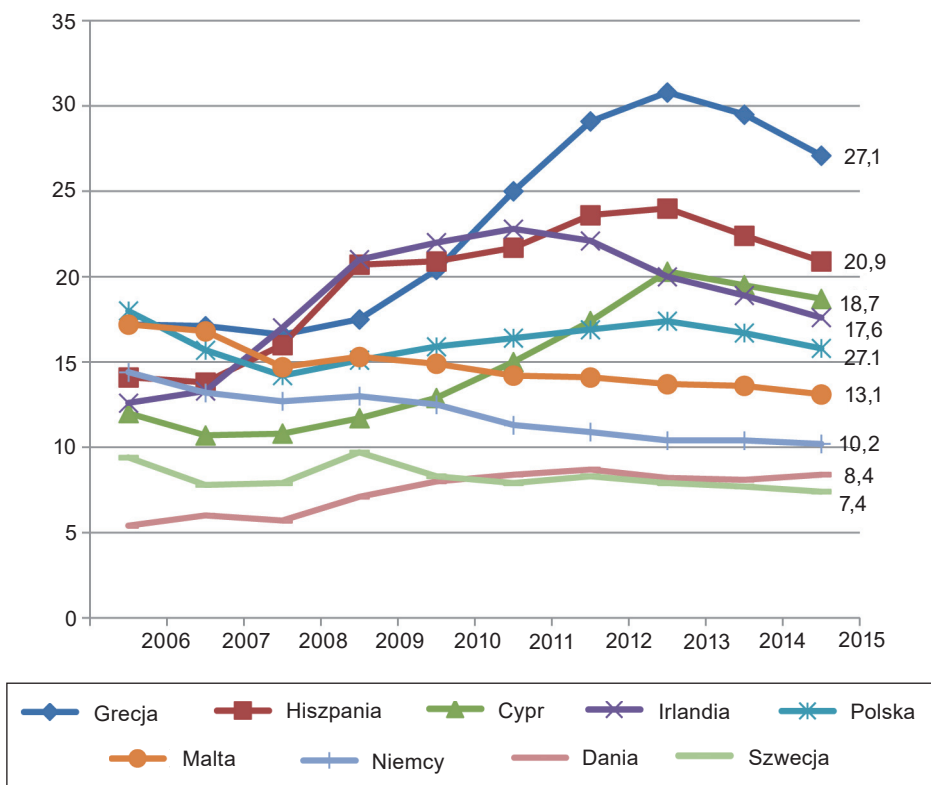
W latach 2006—2015 w 20 krajach wymienionych w tabeli 1 odnotowano wzrost udziału osób zaliczanych do NEET, a w 11 krajach spadek udziału tych osób. Natomiast w jednym kraju — na Litwie — udział osób w populacji 15—34 lat w analizowanym okresie nie uległ zmianie.

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, największy procentowy przyrost udziału młodych osób (15—34 lat) z kategorii NEET odnotowano w okresie 2006—2015 w następujących krajach: Grecja (57,6%), Cypr (55,8%), Dania (55,5%), Hiszpania (48,2%), Wielka Brytania (44,6%), Irlandia (39,7%), Włochy (32,5%) i Słowenia (35,9%).

Z kolei największy spadek tego niekorzystnego zjawiska odnotowano w Niemczech (29,2%), Macedonii (26,1%), Malcie (23,8%), Szwecji (21,3%), Szwajcarii (13,0%) i Polsce (12,2%).

Dynamikę zmian udziału osób zaliczanych do kategorii NEET w wybranych krajach europejskich przedstawiono na wykresie 1.

Analiza dostępnych danych statystycznych w kontekście ukazania dynamiki następujących zmian udziału osób zaliczanych do kategorii NEET w latach 2006—2015 wyraźnie wskazuje na powiązanie wzrostu problemu bierności zawodowej i edukacyjnej młodego pokolenia z kryzysem gospodarczym. Ostatni regres gospodarczy w bezpośredni sposób przełożył się na zwiększenie udziału w populacji młodych osób tych, którzy jednocześnie nie pracują, nie kształcą się w systemie szkolnym ani nie podnoszą swoich kwalifikacji zawodowych. Kryzys gospodarczy w sposób bezpośredni wpływa na funkcjonowanie poszczególnych przedsiębiorstw, niejednokrotnie implikując redukcję personelu i nieprzedłużanie umów zawieranych z pracownikami na czas określony. Tym samym zwiększa się liczba osób bezrobotnych. Na negatywne skutki kryzysu gospodarczego związane z problemem dezaktywizacji zawodowej w szczególności narażone są osoby młode

Wykres 1. Udział NEET (15—34 lat) w populacji w wybranych krajach europejskich — dynamika zmian w latach 2006—2015 (w %)

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_20&lang=en [dostęp: 20.09.2017]

(por. np. Standing, 2014; Therborn, 2015). Osobom tym w sytuacji kryzysu nie tylko nie przedłuża się umowy na kolejny okres, ale także w przyszłości, po kryzysie ich możliwości znalezienia zatrudnienia mogą być przez pewien czas znacznie ograniczone. Jest to związane z tym, że przedsiębiorcy pamiętając o sytuacji recesji z obawami mogą podchodzić do wznawiania na szerszą skalę procesów rekrutacyjnych — nawet w sytuacji, gdy będzie odnotowywany istotny wzrost popytu na oferowane produkty. Szerzej to zjawisko opisuje teoria histerezy. W literaturze przedmiotu czytamy: „W badaniach rynku pracy histereza bezrobocia jest rozumiana jako zależność wielkości bezrobocia w bieżącym okresie od rozmiarów bezrobocia w okresach poprzedzających, charakteryzująca się tym, że pozytywne zmiany czynników determinujących rynek pracy nie powodują oczekiwanych zmian poziomu bezrobocia” (Mielich-Iwanek, 2009, s. 125). Eugeniusz Kwiatkowski wymienia trzy modele, za których pośrednictwem tłumaczone są główne przyczyny histerezy bezrobocia (por. Kwiatkowski, 2002, s. 204—228): — model ubytku kapitału ludzkiego, odnoszący się do deprecjacji kwalifikacji bezrobotnych i poszukujących pracy w miarę upływu czasu pozostawania bez pracy;

- model ubytku kapitału rzeczowego, wskazujący na to, że jedną z implikacji kryzysu w gospodarce jest deprecjacja kapitału rzeczowego (zdolności produkcyjnych), co ogranicza wzrost zatrudnienia po okresie recesji w gospodarce;
- model „insider-outsider”, zakładający m.in., że ze względu na wysokie płace (silna pozycja związków zawodowych, funkcjonujące układy zbiorowe pracy) pracodawcy nie chcą zatrudniać nowych pracowników (także w okresie koniunktury), gdyż byłoby to związane z koniecznością ponoszenia przez nich wysokich kosztów.

W literaturze przedmiotu możemy znaleźć wzory kształtowania się kategorii NEET w wybranych krajach europejskich, co przedstawiono w tabeli 2. Polska charakteryzuje się wysokimi wskaźnikami udziału NEET w populacji młodych osób. Przede wszystkim zagrożone są kobiety, młodzi nieaktywni zawodowo, bez doświadczenia, ale także wysoko wykwalifikowani oraz osoby, które ze względu na wcześniejsze negatywne doświadczenia z pracy określane są czasem jako „pracownicy zniechęceni”.

Tabela 2

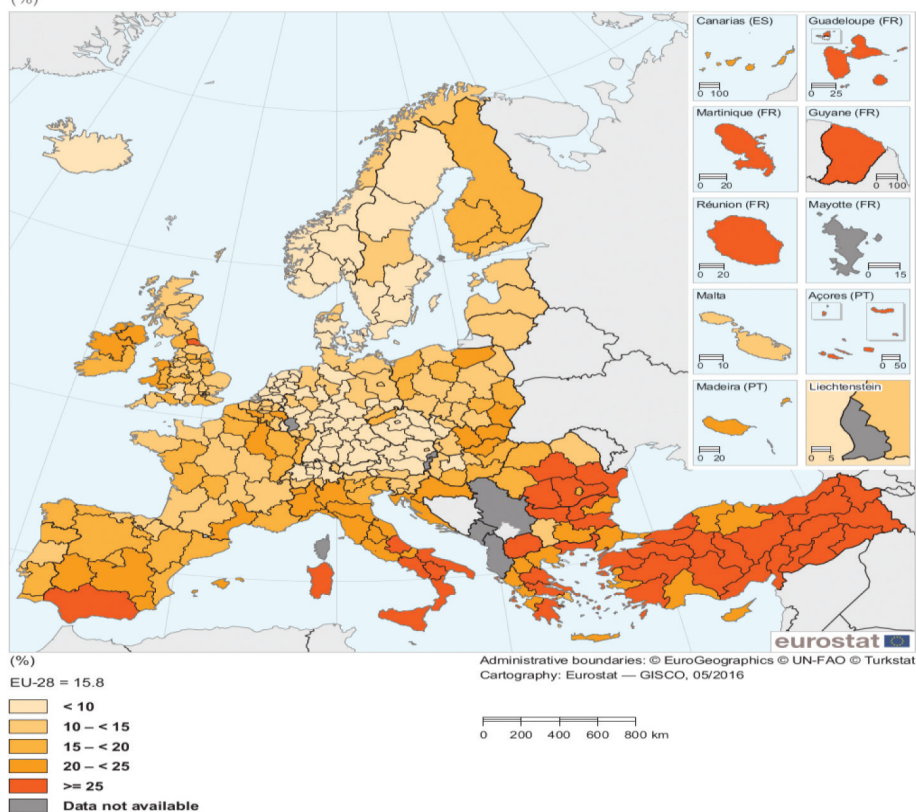
Wzory kształtowania się kategorii NEET w wybranych krajach europejskich

Państwa UE, w których występuje dany wzór	Charakterystyka wzoru
Austria, Dania, Finlandia, Niemcy, Luxemburg, Szwecja, Wielka Brytania	niski wskaźnik NEET: nieaktywni zawodowo, z doświadczeniem zawodowym, nisko wykwalifikowani
Grecja, Polska, Słowacja, Węgry, Bułgaria, Włochy, Rumunia	wysoki wskaźnik NEET: kobiety, nieaktywni zawodowo, bez doświadczenia, wysoko wykwalifikowani, „zniechęceni pracownicy”
Estonia, Litwa, Łotwa, Irlandia, Portugalia	wskaźnik poniżej średniej europejskiej: bezrobotni, z doświadczeniem zawodowym, średnio wykwalifikowani
Belgia, Cypr, Republika Czeska, Francja, Słowenia	wysoki wskaźnik NEET: mężczyźni, bezrobotni, bez doświadczenia, wysoko wykwalifikowani, „zniechęceni pracownicy”

Źródło: B. Serafin-Juszczak, *NEET — nowa kategoria młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym*. „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Sociologica” 2014, T. 49, s. 53.

Na rysunku 1 przedstawiono udział osób zaliczanych do kategorii NEET, tym razem odnosząc skalę zjawiska do populacji w wieku 18—24 lat. Przy czym dane statystyczne zostały zagregowane na poziomie poszczególnych 276 podregionów Unii Europejskiej, zgodnie z klasyfikacją NUTS 2 (Nomenclature of Territorial Units for Statistics). Regiony te kwalifikują się do wsparcia w ramach mechanizmów finansowych polityki strukturalnej.

Share of young people aged 18–24 neither in employment nor in education or training (NEETs), by NUTS 2 regions, 2015 (*) (%)

(*) Vorarlberg (Austria): 2014. North Eastern Scotland (the United Kingdom): 2013. Oberpfalz (Germany) and Salzburg (Austria): 2012. Includes data of low reliability for some regions.
Source: Eurostat (online data code: [#](http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer/?config=RyB-2015.json&mids=2,55,119&o=1,1,0,7&ch=11,26,48¢er=50.03696,19.9883,3&lci=55))

Rys. 1. Udział NEET (18—24 lat) w populacji w wybranych krajach europejskich w 2015 roku (w %)
 Źródło: [#](http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer/?config=RyB-2015.json&mids=2,55,119&o=1,1,0,7&ch=11,26,48¢er=50.03696,19.9883,3&lci=55) [dostęp: 22.09.2017]

W tabeli 3 wskazano regiony (NUTS 2) o najwyższym udziale w populacji osób, które charakteryzują się biernością edukacyjną i zawodową.

Zgodnie z danymi statystycznymi Eurostatu, najwyższy udział młodych osób, które nie pracują, nie uczą się i nie podnoszą kwalifikacji zawodowych, bo przekraczający aż 30% populacji w wieku 18—24 lat, odnotowano (w 2015 roku) w pięciu regionach południowej Europy. Analiza danych statystycznych wykazała, że w pięciu krajach europejskich, z których mamy dostępne dane Eurostatu, znajdują się regiony, gdzie udział osób zaliczanych do kategorii NEET w wieku 18—24 lat przekracza wskaźnik 30%. Łącznie — zgodnie z klasyfikacją NUTS 2 — na europejskim rynku pracy odnotowujemy dwadzieścia takich regionów. Szczególnie wysokie wskaźniki udziału osób niepracujących, nieuczących się i niepodnoszących kwalifikacji zawodowych występują w bułgarskim regionie Severozapaden (45,7%),

Tabela 3

Regiony w Europie (NUTS 2) o najwyższym udziale NEET w populacji 18—24 lat w 2015 roku

Kraj	Region	Udział NEET's w populacji 18—24 lat (w %)
Bułgaria	Severozapaden	45,7
	Yugoiztochen	33,4
	Severna i yugoiztochna Bulgaria	31,7
Grecja	Stereia Ellada	42,8
	Ionia Nisia	38,0
	Notio Aigaio	37,4
	Peloponnisos	35,4
	Thessalia	33,0
	Kentriki Ellada	31,8
	Voreio Aigaio	30,0
Włochy	Calabria	42,3
	Sicilia	41,4
	Isole	40,2
	Campania	37,6
	Sud	36,2
	Sardegna	35,8
	Puglia	34,8
Portugalia	Centru	33,8
	Sud-Est	31,7
Macedonia	Poranesna jugoslovenska Republika Makedonija	32,3

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=EDAT_LFSE_22&lang=en [dostęp: 22.09.2017]

greckim Stereia Ellada (42,8%), a także w trzech włoskich regionach: Calabria (42,3%), Sicilia (41,4%) i Isole (40,2%).

Należy wyraźnie podkreślić, że wysoki udział biernych zawodowo i edukacyjnie młodych osób jest skorelowany z wysokimi wskaźnikami bezrobocia w tych regionach.

W tabeli 4 przedstawiono regiony (także agregując dane na poziomie klasyfikacji NUTS 2) z najmniejszym udziałem osób zaliczanych do kategorii NEET (poniżej 6%) wśród osób w wieku 18—24 lat.

Zgodnie z danymi Eurostatu, najniższy udział młodych osób (18—24 lat) w kategorii NEET (poniżej 6%) odnotowujemy w osiemnastu europejskich regionach. Zdecydowanie najkorzystniejsza sytuacja jest w niemieckich regionach Oberbayern (4,7%) i Schwaben (4,3%), w holenderskim Overijssel (4,9%) oraz norweskim Oslo and Akershus (4,7%).

Tabela 4

Regiony w Europie (NUTS 2) o najniższym udziale NEET w populacji 18—24 lat w 2015 roku

Kraj	Region	Udział NEET's w populacji 18—24 lat (w %)
Republika Czeska	Praga	5,6
Niemcy	Tübingen	5,9
	Unterfranken	5,6
	Niederbayern	5,5
	Bayern	5,3
	Oberbayern	4,7
	Schwaben	4,3
Holandia	Groningen	5,8
	Drenthe	5,8
	Limburg (NL)	5,8
	Oost-Nederland	5,5
	Gelderland	5,4
	Utrecht	5,2
	Noord-Holland	5,2
	Overijssel	4,9
Islandia	Islandia	5,6
Norwegia	Oslo og Akershus	4,7
	Vestlandet	5,1

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=EDAT_LFSE_22&lang=en [dostęp: 22.09.2017]

Skutki zjawiska NEET

Brak aktywności młodych osób w zakresie wykonywania pracy, kształcenia się czy podnoszenia kwalifikacji zawodowych wywołuje szereg negatywnych następstw, które można rozpatrywać na co najmniej kilku płaszczyznach. Przede wszystkim należy wskazać na aspekty społeczne, psychologiczne i ekonomiczne tego zjawiska.

Do ekonomicznych implikacji możemy zaliczyć przede wszystkim obciążenie finansowe budżetu państwa, co jest związane z transferem różnych świadczeń socjalnych, z których korzystają osoby zaliczane do kategorii NEET. W przypadku Polski to nie tylko zasiłki, lecz także np. składki na ubezpieczenie zdrowotne dla zarejestrowanych bezrobotnych. Osoby te, nie pracując, nie odprowadzają składek emerytalnych. Sprzyja to procesowi stawania się ekonomicznie uzależnionym nie

tylko od transferów socjalnych oferowanych przez instytucje pomocy społecznej, ale także od finansowego wsparcia rodzin.

Bierność edukacyjna i zawodowa młodych osób, które wchodzą na rynek pracy, powoduje również większą podatność wejścia w konflikt z prawem. Trudną sytuację na rynku pracy związaną z deficytem miejsc pracy część pracodawców może wykorzystywać oferując potencjalnym pracownikom niskie płace, świadczenie pracy w złych warunkach — często bez odpowiedniego zabezpieczenia, niejednokrotnie z narażeniem zdrowia bądź życia.

Jeżeli dochodzi do legalnego zatrudnienia młodych osób zamieszkujących regiony o wysokim wskaźniku bezrobocia, to często otrzymują one niskie gratyfikacje finansowe za swoją pracę, co z kolei przekłada się na wzrost wskaźników pauperyzacji mieszkańców aktywnych zawodowo.

Implikacją stanu bierności zawodowej i edukacyjnej młodych osób będzie także radykalizowanie się ich postaw i poglądów — czego efektem będzie wzrost poparcia skrajnych ugrupowań politycznych, zarówno prawicowych, jak i lewicowych, czy ugrupowań terrorystycznych. Młodzi ludzie bierni zawodowo i edukacyjnie radykalizują swoje postawy także wobec migrantów, uważając „obcych” za jedną z zasadniczych przyczyn swoich problemów znalezienia odpowiedniego zatrudnienia. Tymczasem migranci najczęściej podejmują prace, których osoby zaliczane do kategorii NEET nie chcą podjąć ze względu na niekorzystne warunki płacy i pracy, a także na fakt, że w społecznej świadomości prace te zaliczane są do mało prestiżowych.

Należy również zwrócić uwagę na psychologiczne skutki braku aktywności zawodowej, edukacyjnej i szkoleniowej. Narastająca frustracja w związku z brakiem realizacji kariery zawodowej na rynku pracy, porównywanie swojej sytuacji do pozycji rówieśników odnoszących sukcesy na płaszczyźnie edukacyjnej i/lub zawodowej niesie szereg niekorzystnych implikacji. Autodefiniowanie własnej sytuacji jako gorszej w kontekście porównania z osobami, które odniosły sukces, które są aktywne, może powodować postrzeganie siebie w kategoriach osoby niepotrzebnej, nieprzydatnej — co w skrajnych przypadkach może skutkować próbą targnięcia się na swoje życie. Innym przejawem percepcji swojej sytuacji jako gorszej może być popadanie w konflikt z prawem, poszukiwanie akceptacji w grupach przestępczych, nadużywanie alkoholu czy zażywanie narkotyków.

NEET — próba przewidzenia sytuacji w najbliższych latach

Na pytanie dotyczące spodziewanych zmian udziału młodych osób w kategorii NEET w perspektywie najbliższych lat trudno udzielić wiążącej odpowiedzi. Wynika to przede wszystkim z cykliczności zmian zachodzących w gospodarce. Sytuacja gospodarcza jest jednym z kluczowych determinantów wpływających na

udział w populacji młodych tych osób, które nie uczą się, nie pracują i nie podnoszą swoich kwalifikacji zawodowych.

W razie wystąpienia kolejnego kryzysu gospodarczego jego skutki odczują w istotnej mierze młode osoby kończące edukację i wchodzące na rynek pracy. Przede wszystkim pracodawcy w okresie dekoniunktury nie będą przyjmować nowych pracowników — co więcej — jakiś czas po wyjściu z sytuacji kryzysowej nie będą zwiększać zatrudnienia, obawiając się powrotu sytuacji kryzysowej. Tym samym wzrośnie udział NEET w populacji, a jeżeli sytuacja kryzysu w gospodarce będzie trwała dłużej, to zdecydowanie niekorzystnie wpłynie na sytuację młodych osób na rynku pracy. Można spodziewać się, że młodzi pracownicy w przypadku konieczności redukcji personelu najprawdopodobniej w pierwszej kolejności utracą pracę. Z kolei jeżeli nie wystąpi sytuacja kryzysu w gospodarce, to bez rozpoczęcia działań wspierających pobudzanie młodych osób do aktywizacji zawodowej i edukacyjnej przypuszczalnie nie obniżą się tak wysokie wskaźniki udziału NEET w części regionów południowej Europy.

Zamiast zakończenia — próba rekomendacji

Kategoria NEET jest bardzo niejednorodna, co niewątpliwie nie tylko utrudnia podejmowanie działań z zakresu analizy tego zjawiska, ale także stanowi istotne ograniczenie inicjowania działań z zakresu wspierania aktywizacji na płaszczyźnie edukacyjnej i zawodowej młodzieży.

Do NEET — co akcentowano w artykule — zalicza się osoby, które chcą być aktywne na rynku pracy, ale mają rzeczywiste problemy w znalezieniu odpowiedniej pracy, a także osoby bierne edukacyjnie i zawodowo, wywodzące się ze środowisk dysfunkcyjnych, które dziedziczą postawy bierności i są rozszczeniowe wobec instytucji pomocy społecznej.

Rekomendując określone działania na rzecz ograniczania problemu NEET na rynku pracy należy na to zjawisko spojrzeć z szerszej perspektywy, koncentrując się nie tylko na próbie podejmowania działań bezpośrednio skierowanych do młodych osób. Z racji deficytu badań reaktywnych nad tym zjawiskiem społecznym można rekomendować m.in. cykliczną diagnozę tego niekorzystnego zjawiska na rynku pracy. Przy czym można postulować realizację badań w oparciu o tę samą metodologię w różnych krajach. Profesjonalne badania — zarówno o ilościowym, jak i jakościowym charakterze — będą przydatne w formułowaniu wniosków o charakterze aplikacyjnym. Pomoże to w tworzeniu rozwiązań systemowych oraz w wypracowywaniu mechanizmów ograniczania zjawiska NEET w przestrzeni rynku pracy. Ponadto badania realizowane na podstawie tych samych założeń metodologicznych w różnych krajach pozwolą na dokonywanie analiz porównawczych dotyczących skali zjawiska i jego skutków, a także pomogą w ustaleniu jego przyczyn — agregując dane na poziomie zarówno poszczególnych krajów, jak i regionów.

W ograniczaniu zjawiska bierności edukacyjnej i zawodowej młodego pokolenia pomoże cykliczna realizacja zajęć z zakresu poradnictwa zawodowego praktycznie na każdym etapie kształcenia. Zajęcia te — przy założeniu, że byłyby realizowane tylko przez profesjonalnie przygotowaną kadrę — mogłyby poruszać zagadnienia odnoszące się m.in. do promowania postaw przedsiębiorczych u dzieci oraz młodzieży, przedstawiania wzorców do naśladowania u młodych osób, a przez to kształtowanie pozytywnych autorytetów, czy wreszcie — ukazywanie negatywnych następstw bierności edukacyjnej i zawodowej.

Należy rozwinąć system szkoleń młodych osób, z jednej strony w kierunku nabywania określonych umiejętności i uprawnień (szkolenia, kursy zawodowe), z drugiej strony — szkolenia motywacyjne (dotyczące określania celów krótkookresowych i długookresowych).

W programie zajęć z poradnictwa zawodowego koniecznie należałoby przedstawiać pracę jako wartość autoteliczną i informować o korzyściach z legalnej pracy.

Co szczególnie ważne — należy wspierać młode osoby w zdobywaniu praktycznego doświadczenia zawodowego przez rozbudowanie systemu praktyk, staży czy wolontariatu.

Ponadto należy wskazać na konieczność ściślejszego powiązania kierunków kształcenia z potrzebami rynku pracy prowadząc cykliczną analizę zmieniającego się popytu na pracę. Powtarzalność badań popytu na pracę — na poziomie podregionów w UE — pozwoliłaby uchwycić trendy zmian na poszczególnych rynkach pracy, co mogłoby pomóc młodzieży w podejmowaniu trafniejszych decyzji edukacyjnych. Jednakże danych dotyczących popytu na określone kwalifikacje zasobów ludzkich nie można przyjmować bezkrytycznie — zawody, które dziś są deficytowe, w związku z dynamicznymi zmianami na rynku pracy za kilka lat, gdy absolwenci określonych kierunków wejdą na rynek pracy, mogą okazać się nadwyżkowe.

Nie bez znaczenia będzie promowanie mobilności przestrzennej wśród młodzieży oraz rozwój instrumentów wspierających przemieszczanie się z regionów o wysokich wskaźnikach bezrobocia do regionów mających korzystniejszą sytuację na rynku pracy (np. pomoc nie tylko w znalezieniu pracy, ale także w ewentualnym przekwalifikowaniu się czy w znalezieniu i przez jakiś czas dotowaniu miejsca zamieszkania, refundacja kosztów przejazdu do miejsca pracy).

Można także rekomendować wspieranie tworzenia miejsc pracy — szczególnie w regionach odnotowujących wysokie wskaźniki bezrobocia, np. przez tworzenie specjalnych stref ekonomicznych, w których inwestujący w tworzenie miejsc pracy uzyskiwaliby różne korzyści, takie jak zwolnienia podatkowe, dotowanie wyposażenia stanowisk pracy, subsydiowanie zatrudnienia.

Bibliografia

- Fatyga B., 2001: *Młodzież bez skrzydeł: nastolatki w małym mieście. Raport z badań i diagnoza sytuacji społeczno-kulturalnej*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Koseła K., red., 1999: *Młodzież szkolna o rynku i demokracji*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Kwiatkowski E., 2002: *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*. Warszawa: PWN.
- Mariański J., 1995: *Młodzież między tradycją i ponowoczesnością: wartości moralne w świadomości maturzystów*. Lublin: KUL.
- Mielich-Iwanek K., 2009: *Polski rynek pracy w świetle teorii histerezy*. W: J. Łyko, red.: *Zastosowanie matematyki w ekonomii*. Wrocław: Wydawnictwo UE Wrocław.
- NEETs — Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Publications Office of the European Union, Eurofound, Luxembourg, 2012.
- Niezgoda M., 2014: *Młodzież. Kłopotliwa kategoria socjologiczna*. „Jagiellońskie Studia Socjologiczne”, T. 1.
- Nowak S., red., 1989: *Ciągłość i zmiana tradycji kulturowej*. Warszawa: PWN.
- Osoby młode z grupy NEET w województwie śląskim — diagnoza oraz możliwe kierunki działania*. Katowice 2016.
- Rollnik-Sadowska E., 2017: *Model wsparcia osób z grupy NEET w województwie podlaskim*. Białystok.
- Serafin-Juszczak B., 2014: *NEET — nowa kategoria młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym*. „Acta Universitatis Lodzianis, Folia Sociologica”, T. 49.
- Standing G., 2014: *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*. Warszawa: PWN.
- Świda-Ziemia H., 2005: *Młodzi w nowym świecie*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Szafraniec K., 2010: *Młode pokolenie i nowy ustrój*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe IRWiR PAN.
- Szcześniak M., Rondón G., 2011: *Pokolenie „ani-ani”: o młodzieży, która się nie uczy, nie pracuje i nie dba o samokształcenie*. „Psychologia Społeczna”, T. 6 (3) nr 18.
- Therborn G., 2015: *Nierówność, która zabija. Jak globalny wzrost nierówności niszczy życie milionów i jak z tym walczyć*. Warszawa: PWN.
- Wielkopolskie Obserwatorium Rynku Pracy II, 2015: *Możliwości i ograniczenia osób młodych na wielkopolskim rynku pracy. Raport skrócony z badania*. Poznań.

Materiały on-line

<http://appsso.eurostat.ec> [dostęp: 20.09.2017].